

Malang – centrum

Afstand: ± 6 km, ongeveer een dagdeel.

In het begin van de route is het gedeelte over de 'vogeltjesmarkt' voor sommigen wat moeilijk begaanbaar.

Restaurants:

Behalve Toko Oen zijn ook bekend: Ikan Bakar (vis), Jl Agus Salim 11 en Ciu Mie Gloria (Chinees), Jl Agus Salim 23. Deze twee liggen dicht bij de zuidoosthoek van de Alun-alun (tijdens de wandeling) en bij de voormalige Vrijmetselaarsloge (aan het eind van de wandeling).

Begin van de wandeling: **Stasiun Kota Malang.**

Plattegrond 1

De perrons zijn alleen te betreden met een treinkaasje.

Spoorwegstation uit 1941 (J. v. Eb) Vanwege oorlogsdreiging zijn in de voetgangerstunnels zware deuren aangebracht, daardoor zijn de tunnels te gebruiken als schuilkelders.

Walraven wordt beschouwd als NSB-er en moet zich melden bij de politie.

Ga, recht tegenover het station, de **Jl Kertanegara** in en blijf daarbij rechts van de groenstrook die in het midden van deze weg ligt.

De voormalige Daendels Boulevard leidt naar het centrale plein van deze wijk het J.P. Coen Plein. De straten in deze villawijk, die in 1922 is ontworpen, waren vernoemd naar Gouverneurs-Generaal.

Ga op het plein even **rechts – Jl Tugu.**

Rechts: SMA1 – SMA 4.

Het Lyceum en de A.M.S., de Algemene Middelbare School.

Opgeleverd in 1932 (W. Lemei)

Het front van de twee scholen is qua hoogte aangepast aan de villawijk; drie verdiepinggebouwen met klaslokalen staan aan de achterkant van het complex. Het gegeven 'dubbele school' was vrij nieuw. Midden voor is gebouwd als directiegebouw met aula / gymnastiekzaal, lerarenkamer, bibliotheek e.d. Daarachter waren lokalen die door beide scholen werden gebruikt.

Ga links af en steek het plein over.

Rechts: Tugu – Het eerste vrijheidsmonument was in 1947 bijna gereed toen Nederlandse militairen de stad weer innamen. In 1953 werd het huidige monument door President Soekarno onthuld.

Loop naar de Balaikota.

Plattegrond 2

Het Gemeentehuis.

Opgeleverd in 1929 (H. Horn), maar het ontwerp was geen '1ste prijs'; van het begin af aan was het gebouw al te klein.

'Door gebrek aan zwaarte naar boven gevallen' zou Multatuli zeggen en als het ambtelijke iets doet, dan doet het dat altijd met de onpartijdigheid van een stoomwals zonder bestuurder: alles wat in zijn weg komt, wordt plat gedrukt, ook het kleine en het zwakke. [Walraven]

Ga rechts voor het gemeentehuis langs **en** vervolgens **linksaf: Jl Mojopahit** (Speelmanstraat).

Ga spoedig daarna **rechtsaf: Jl Tumapel** (Maetsuykerstraat).

Links: Wisma Tumapel.

Dit voormalige Hotel Splendid werd in 1923 gebouwd en was het eerste grote hotel in deze wijk. Aan de andere kant van het gebouw had men een mooi uitzicht over het dal van de rivier de Brantas.

Bij de T-kruising kan men even rechts gaan de Jl Brawijaya (Van Oudthoornstraat) in, om vervolgens links de Pasar Bunga, de bloemen en plantenmarkt te bezoeken.

De wandeling vervolgt **links: Jl Brawijaya** en gaat over de Pasar Burung dan Ikan Hias, de vogel- en siervissenmarkt.

Even dik als de kooien op elkaar staan, even dik zitten de vogels op elkaar in de kooien.

[Robinson]

Links: TK & SD.

Plattegrond 3

Christelijke Lagere School.

Dat komt van de school, die een Bijbelschool is, maar dat kon niet anders, want in Indië worden de mensen maar een beetje van alles wat, en dat moet ik niet hebben. Bovendien is het Protestantisme de eerste schrede op den weg tot het vrije denken, en dat moet ik wél hebben. [Walraven]

Ga rechts de oude brug over; een brug met een vreemde historie. Links de nieuwe brug uit 1921.

Ga vervolgens rechtdoor: Jl Mojopahit.

Rechts op de hoek met de Jl Basuki Rahmat: Tourist Information Service.

Links: Gereja Katolik Hati Kudus Yesus.

Plattegrond 4

R.K. Kerk van het H. Hart, opgeleverd in 1905 (M. Hulswit).

NB Gedenksteen: "Ter herinnering aan de komst *en het vertrek* der Paters Jezuieten 2 Juli 1896 – 1 Augustus 1923"

NB Gedenksteen: "Deze kerk, toegewijd aan het Goddelijk Hart van Jezus, gesticht door de milddadigheid van Z.D.H. Monseigneur E.S. Luypen ontworpen door den Architect M.J. Hulswit en onder het Pastoraat van de Eerwaarde Heeren G.D.A. Jonckbloet [...]"
Pastoor Jonckbloet werd genoemd door **Noto Soeroto**.

De pastorie ligt links achter de kerk.

Rechts: Monumen KNIP.

In de voormalige sociëteit Concordia heeft in 1947 een vergadering plaatsgevonden, waarbij o.a. de heren Soekarno en Hatta aanwezig waren. Tijdens deze bijeenkomst werden de resultaten besproken van het eerste overleg na de oorlog met vertegenwoordigers van Nederland in Linggadjati (zuid van Cirebon).

De Sociëteit Concordia was in 1896 gebouwd door A. du Bois.

Ga linksaf: Jl Merdeka Utara, met rechts de Alun alun.

Links: Bank Indonesia.

Plattegrond 5

De Javasche Bank fungeerde als kassier voor het gouvernement.

Het Indische Leven meldde in 1922: 'Te Malang werd dezer dagen het nieuwe gebouw der Javasche Bank geopend. Onder zeer groote belangstelling. Het nieuwe kantoor doet in vele opzichten denken aan de 'Javasche Banken' in andere plaatsen van Indië.'
Het pand werd gebouwd door het Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit-Fermont, Weltevreden – Ed. Cuypers, Amsterdam.

Ga rechtsaf: Jl Merdeka Timur (Aloon aloon Wetan).

Links: Bank CIMB Niaga.

Grand Theater (Globe Theater), na 1945 Bioscoop Rex. De bioscoop werd verbouwd door K. Bos; In het huidige gebouw herinneren het balkon en de trap nog aan de tijd dat het gebouw een bioscoop was.

En Oma, in haar zwarte japon met de witte bloemetjes, haar grijze haarknoedeltje op een dotje onder de rand van haar hoed, en haar comfortabele platte schoenen, stevent naar de eerste voortelling en geniet, zoals ze nog nooit genoten heeft van al de ijdelheden der 20e eeuw [Walraven].

Links op de hoek met de Jl Agus Salim (de straat met restaurants).

De plaats van het voormalige Restaurant het Hoenkwee-huis.

Wij hebben wat gezeten en gedronken op het terras van het mooist gelegen café van Malang, aan den aloon-aloon (stadsplein) en daar heeft hij meteen weer een van zijn Chinese lekkernijen gegeten. [Walraven]

Rechts: de Alun-alun

Op het plein stonden op de vier hoeken kiosken, oorspronkelijk bedoeld voor de verkoop van 'strootjes', later ook voor andere artikelen.

De Aloon-aloon is van oorsprong het plein voor de woning van de regent, maar de regentswoning is niet zichtbaar vanaf het plein. Zij is te bereiken door bij het voormalige Hoenkwee-huis links de Jl Agus Salim in te gaan. Vervolgens is dan, na ongeveer 50 meter, links het op-rijpad naar het complex.

Ga rechtsaf: Jl Merdeka Seletan (Aloon-aloon Kidoel).

Links: Kantor Pelayanan Perbendaharaan Negara.

Plattegrond 6

Kantoor Binnenlandsch Bestuur.

Opgeleverd in 1937 (M. Tideman)

De kantoren van de Djaksa en Landgerecht bevonden zich op de begane grond in de vooruitspringende kop van de nieuwbouw met voor elk een afzonderlijke toegang en wachtgelegenheid voor het vooral op de zittingsdagen van de Landrechter in groten getale opkomend publiek. Het overige gedeelte van de begane grond werd o.a. ingenomen door het Assistent-Residentiekantoor, waar Walraven opnieuw werd veroordeeld.

Links: Kantor Pos.

Het oude Post- en telegraafkantoor stond aan het begin van Kajoetangan. Van daar komt waarschijnlijk de oude brievenbus.

Dit nieuwe postkantoor is gebouwd op de plaats waar de woning van de Resident stond.

Links: Hotel Pelangi.

Plattegrond 7

Palace Hotel.

In 1917 wordt Hotel Jensen verbouwd tot Palace Hotel.

Aan het voormalige hotel herinneren nog 22 tegeltableaus met stadsgezichten en landschappen uit Nederland; in het restaurant aan de achterkant van het centrale gebouw.

In De Locomotief uit 1917 wordt een 'drama' rond een 'fuiflustigen kok' beschreven.

Ga rechtdoor, de **Jl Kaum**, tot de zijstraat links, de **Jl Wahid Hasim**.
Aan de overkant, op de andere hoek van de zijstraat

Plattegrond 8

Vleeschhouwerij "De Bonte Koe"

Wat wij echter nog altijd missen, zijn werkelijke vaklieden. Echte Europeesche slaggers zijn er wel, maar het zijn meestal oud-militairen, die slaggersknecht zijn geweest, en die het werk toch nog overlaten aan Inlanders. Dus komt het met een rollade toch meestal verkeerd uit. Ik doe dat dus zelf. [Walraven]

Ga links, de zijstraat in, de **Jl Wahid Hasyim**, vroeger de Gandejan (straat).
Links: TK Katolik Santa Maria.

De openbare fröbelschool

Gebouwd in 1901 (A. du Bois)
Het gebouw is nog steeds een fröbelschool, maar hoewel hij gesticht was door de Vrijmetselaars 'om de kleine kinderen te onttrekken aan de macht van de priester', staat de school nu onder leiding van de Suster Suster SPM: (Santa Perawan Maria), de zusters van de 'Heilige Maagd Maria'. In Nederland beter bekend als de 'Zusters van Maria ter Eem'.

Ga terug naar de Alun-alun en **vervolg de route**, met het plein aan de rechter kant.
Links: Bank Mandiri.

Nederlandsch-Indische Handelsbank.

Opgeleverd in 1942 (C.Wolff Schoemaker).

links: GPIB Immanuel.

Plattegrond 9

Er is veel ophef rond de prijsvraag die is uitgeschreven om tot het ontwerp van deze kerk te komen.

Maar het zijn wonderlijke dominee's hoor. Die trekken een korte broek aan, en een open shirt, en dan zijn ze niet te onderscheiden van hun volgelingen. [Walraven]

Links: Toko Oen.

Plattegrond 10

Restaurant Toko Oen uit 1934.
In het restaurant hangen foto's uit Nederland-Indische tijd waaronder een van het gebouw op de kruising van de Jl Basuki Rahmat en de Jl Semeru. Op de foto is de naam "Tan" te lezen.
Ter plekke wordt hierop teruggekomen.

Ga schuin links, de JI Basuki Rahmat.

Vroeger heette deze straat Kajoetangan; de naam betekent: 'houten hand' en dat slaat op de gesnoeide bomen langs de straat, die op handen leken.

Links: o.a. Apotik.

Apotheek De Rijkzende Zon.
In Malang koop ik een strip aspirine in apotheek Mata Hari (ongetwijfeld vroeger 'de Zon'). Ik plaats de bestelling in mijn beste Bahasa, herhaal het daarna in het Engels en hoor vervolgens tot mijn verwondering de twee gezette Chinese dames elkaar in het Nederlands toespreken. Ze gebruiken deze taal kennelijk zoals dokters het Latijn, een geheimtaal die maar weinigen verstaan.
[Vervoort]]

Aan de linkerkant van deze straat staat nog een enkel gebouw, dat nog aan de Nederlands-Indische tijd herinnert:

(Nr. 31) Foto & Kunsthandel "Fotax", zie de gevel.

Links: (Nr. 51 EH Bakery). Het pand is afgesloten.

Plattegrond 11

Patisserie, Confiserie en Broodbakkerij Ender en Haug.
Anna heeft een betrekking! Dat zoete kind. Ze is nu 19 en ik was er eigenlijk tegen, want het is in een bakkerswinkel (!) en ik was bang, dat ze haar alleen maar wilden hebben om haar achter de toonbank te laten staan voor een laag loon en haar af te beulen. [...] Ongeveer acht jaar geleden werd hier op Malang een bakkerij geopend onder de firma Ender & Haug. Ender was een Hollandsche vakman op het gebied van brood enz. en Haug was een chocolatier en patissier, een Deen. [Walraven]

Links: (Nr. 63 Zero to Five). Het pand is afgesloten.

Toko Piet Goan, handel in provisieën en dranken.

Allereerst gaan we betalen: huur, bedienden, licht, schoolgeld, kleine schuldjes. Dan inkoop bij Toko Piet, maar die strekken voor een week. Na een week komen dezelfde inkoop weer terug, want dit leger verbruikt veel. [Walraven]

Links: hoek JI Semeru – wit complex.

Plattegrond 12

Winkelcomplex met o.a. Goudsmederij en Horloger Tan.
 Het linker complex is in 1935 door Bos gebouwd in opdracht van Juwelier Tan.
 Het rechter is daarna gebouwd voor Han Thiau An, eigenaar van de grote suikerfabriek in Pasuruan. De gemeente stelde hierbij als eis, dat het symmetrisch en in de zelfde witte kleur moest worden gebouwd. Het is niet bekend of Bos van dit gebouw ook de architect is geweest.

Steek de Jl Semeru over en vervolg de wandeling: **Jl Basuki Rahmat**.

Links op de plaats van Hotel Trio lag het voormalige politiebureau.

Plattegrond 13

De jonge inspecteur, die mij zou gaan verhoren was sympathiek van uiterlijk en toon. Hij was zó jong, dat hij mij onmiddellijk vertelde, hoe hij van plan was geweest die avond naar een z.g. h.b.s.-fuif te gaan en hoe dit nu niet kon vanwege mijn blijkbaar anti-vaderlandslievende gesprekken in de trein. [Walraven]

Links, de zijweg, Jl Riyadi.
De Oro Oro Dowo, de naam van deze straat in het verleden, wordt verderop steil en misschien is dit de straat waar **Fabricius** van af is geracet.

Zicht op: de noordhoek van de zijweg.

Winkelcomplex "LUX".

NB. De verlichting aan dakrand.

Rechts: Persero.

Algemene Nederlandsch-Indische Electriciteits-Maatschappij: ANIEM.

Wanneer ik mij zorgvuldig verschans achter mijn klamboe of in de tot studeerkamer geïmproviseerde garage of desnoods in een leegstaande bediendenkamer, die voorzien is van een Aniem-lichtpunt. Wanneer ik mij daarin installeer temidden van obat-njamoekgeuren en met een pijp, in een zeer summier toilet, 'dan laat de wereld mij zoo koud als ijs', zoals het liedje zegt. [Walraven]

Vervolg de wandeling in de zelfde richting: **Jl Suprpto**.

Rechts: Rumah Sakit Umum Dr. Saiful Anwar.

In het Militair Hospitaal werden ook burgers verpleegd. Mevrouw Walraven is in dit ziekenhuis opgenomen geweest. **[Walraven]**

Links: Nr. 21 SMA Katolik Celaket – Frateran Bunde Hati Kudus.

Plattegrond 14

Fraterschool met internaat.

Een ander probleem is mijn oudste jongen, Willem. [...] Nu blijkt hij vol haat te zitten tegen mij en alle 'totok-Europeanen'. Het euvel van de meeste Indo's. Rassenhaat, zowel tegen ons als tegen den Inlander. Nu heeft een kennis van mij bewerkt, dat hij op een Roomsche fraterschool het drukkersvak kan leeren. [Walraven]

Ga rechtsaf, de Jl Patimura.

Klodjeng Lor 18a, het huis van Walraven, bestaat niet meer

Ga op de T-kruising linksaf: Jl Diponegoro (Willemstraat).

en daarna **rechtsaf: Jl Dr. Sutomo** (Emmastraat).

Links: Kolese Santo Jusup.

Plattegrond 15

De Neutrale Lagere School.

Opgeleverd in 1922 (Hamel / Berendsen)

'Santo Jusup' was 'neutraal'.

Ga rechtsaf: Jl Hos Cokroaminoto (Sophiastraat).

Links: Pasar Tradisional Klojen (Passer Klodjen)

Ga linksaf: Jl Patimura en ga de **spoorlijn over**.

Vervolgens is **links** de Jl Sudirman, vroeger de Rampal(straat) geheten.

Op nummer 23 (de nummers zijn veranderd) woonde Kitty Ament en haar familie en hier vond rond 1930 een scène plaats, die bloemrijk wordt beschreven.

Maar Opoe leefde nog in den slaventijd, en mijn blandagezicht, mijn 43 jaar, en mijn in Indië ongehoorde voorkomendheid konden mij niet redden van een standje, zoals ik in Indië althans nog nooit in ontvangst had genomen. Toen er een pauze kwam, hield ik een redevoering, begon over Willem Vincent Helvetius, over zijn geknoei en zijn dieverij, over zijn onechte kinderen, zijn ontaard nageslacht, kortom, ik rakelde alles op, wat ik mij uit 'Priangan' enz. herinnerde – en dat was verduiveld veel! – zoodat het oude wijf verstomd stond te gapen, totdat Kitty kwam en haar bij een arm wegvoerde. [Walraven]

Ga rechtsaf: Jl Sudirman (Voorkampementweg).

Links: Lapangan Brawijaya.

In normale tijden zijn er hier in onze buurt elke avond de vreugden van het Rampalveld, een militair exercitieterrein, dat door het 'burgerlijk element' nochtans met vreugde wordt benut voor sport en spel. Al wat jong is, inheems en uitheems, komt daar tezamen in de vredige vooravond bij het scheidende licht van de dalende zon op het in deze tijden zachtgroene veld, waar het zo ruim is dat er met gemak meerdere matches naast elkaar kunnen worden gespeeld, elk met hun eigen bijzondere 'supporters'. [Walraven]

Links: Vooroorlogse officierswoningen.

Plattegrond 16

Veel frisse jonge vrouwen, die soms, merkwaardigerwijze, ook iets onbestemds militair over zich hebben in hun rechte gestalten en hun regelmatige gezichten, als stamden zij allen af van modelsoldaten met vierkante schouders en symmetrische knevels, bij wie alles rechtsgericht is en vierkant opgevouwen volgens de voorschriften, zitten in het groene gras van het voorerf onder de kenariebomen aan de theetafel. [Walraven]

Links: (Militair).

Het 13e Bat. Infanterie.

Wat verderop aan deze weg liggen de kampementen en de militaire sociëteiten. Bij het schildershuis de martiale infanterist op wacht, de karabijn aan de schouder, dribbelend binnen zijn afgemeten schilderterrein. Achter hem de ingang van planken getimmerten, met de gebruikelijke stoffage van de wachtcommandant, hunkerend naar het einde van de dag. [Walraven]

Rechts: Zicht op het voormalige spoorwegstation

Plattegrond 17

Het voormalige spoorwegstation.

In 1874 werd de wet aangenomen en in 1879 was de spoorverbinding met Surabaya een feit, maar de reis naar Surabaya kon lang duren, zoals in 1911 tijdens een pestepidemie.

Na het viaduct verandert de naam in **JI Gatot Subroto**.

Rechts: Kali Brantas.

Thans evenwel is het de bedoeling op de langen duur het gehele Brantasdal, dat buitengewoon fraaie kijkjes biedt, v.z.v. nog onbebouwd, vrij te houden, successievelijk eenvoudig aan te leggen – met zoveel mogelijk behoud van natuurlijk schoon – en bewandelbaar te maken. Daar het zich door de gehele stad slingert en vele hoofdwegen kruist, zullen alle bevolkingsgroepen er nut van hebben. [Architect Karsten in 1937]

Ga rechtsaf: JI Arismunandar.

Klodjenkidoel(straat).

Wat evenmin onder het oog van de toerist wordt gebracht, zijn de oudere Europese buurten als Belakang Lodji (achter de Loge!), Tongan, Kaoeman, de beide Klodjen's, Djodipan, Temenggoengan, die nog in vele opzichten de bekoring bezitten van het oud-Indische en waar ook nog veel oud-Indische mensen wonen. Daar kan men in de morgenuren grijze Oma's bezig zien in de tuin, lekker commanderende naar oud-Indische trant tot de sullige toekang-kebon, die hier moet gieten en daar moet snoeien, die potten en bakken moet versjowen en daarna moet vegen met de sapoe-lidi, tot er geen sprietje meer op de grond is te ontdekken. [Walraven]

Links: Nr. 52.

Plattegrond **18**

In 1939 was het gebouw het Kringhuis van de N.S.B.
Voordien: het eerste gebouw van de Vrijmetselaarsloge 'Malang'.

In 1927 bestond de loge 25 jaar en eind jaren dertig verhuisde de loge naar het Tjerme Plein, nu Hotel Graha Cakra aan de JI Cerme. De loge 'Malang' is in 1940 opgeheven.

De volksbibliotheek en de oudste openbare leeszaal van Nederlands-Indië waren in het linker gedeelte van het gebouw gevestigd.

Vervolg de JI. Arismunandar.

Ga linksaf: JI Zaïnal Arifin naar de JI Agus Salim (restaurants) en naar de Alun-alun – zie plattegrond.

Deze wandeling is overgenomen van de website
www.IndischeLiteraireWandelingen.nl

Deze wandeling is samengesteld in samenwerking met
www.KantEnKlaarSuriname.com

